

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Однією з важливих умов успішного навчання мови є практичне оволодіння нею з метою якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи до практичної роботи. Особливе місце у вирішенні цього завдання належить роботі з формування лінгвістичної компетентності.

Саме тому надзвичайно актуальним для формування лінгвістичної компетентності майбутнього педагога початкової школи є: 1) сприяння посиленню інтересу до вивчення мов; 2) обумовленість вибору методів навчання специфікою факультету (факультет початкового навчання), характером предметів (сучасна українська мова, сучасна російська мова, порівняльна граматики української та російської мов, риторика, методики навчання української та російської мов), призначенням, метою і завданнями навчального закладу; 3) залежність форми навчання, видів його контролю від змісту навчального матеріалу; 4) перевага таких методів особистісно орієнтованого навчання, які активізують розвиток розумової і розмірковувальної діяльності студентів, їх самодіяльність, роботу всієї академічної групи в цілому, гарантують свідоме, систематичне сприйняття і міцне засвоєння знань; 5) ефективне поєднання методів навчання у викладанні мовних дисциплін, забезпечення єдності формальних і матеріальних моментів, тобто відповідність змісту навчального матеріалу та форм його викладу; 6) постійна, планомірна робота над підвищенням мовної та мовленнєвої культури студентів, їх орфографічної та пунктуаційної грамотності; 7) упровадження інноваційних індивідуально орієнтованих інтегративних методик, які спрямовані на досягнення кінцевого результату — підвищення рівня знань як основної умови набуття лінгвістичної компетентності.

Оскільки мовний і мовленнєвий компоненти є головною ланкою у практичній діяльності вчителя початкових класів, виникає потреба в

удосконаленні структури і методів його професійної підготовки як на рівні визначення структури і змісту знань з мови, так і на рівні проведення таких експериментальних досліджень, які підтверджуються позитивними результатами. Основна мета вивчення мови — комунікативність, вільне, вмале користування нею в усіх сферах життя, особливо, — професійній педагогічній діяльності. Саме комунікативний метод орієнтує учнів на збудження потреби у нових словах і нових знаннях, отже, — активізує пізнавальну діяльність, сприяє пошуку незвичних, оригінальних форм її розвитку.

Майбутній учитель початкової школи, який прагне оволодіти теоретичними знаннями, практично підкріпити їх певним досвідом, досягає цього, якщо глибоко пізнає сутність лінгвістичних дисциплін.

Питання формування лінгвістичної компетентності студентів, майбутніх учителів початкової школи, у ВНЗ знайшли відповідне відображення в наукових працях українських, російських та зарубіжних вчених, але, на нашу думку, ще бракує нових індивідуальних (авторських) методик, за допомогою яких варто успішно опрацьовувати лекційний і практичний матеріал, наприклад, аналізувати синтаксичні особливості словосполучень, різних структурно-семантичних типів речень, порівнюючи мовностильові ознаки творчого почерку майстрів слова, представників української та російської літератур, зокрема, дитячої літератури. Така методика підвищує мовну, мовленнєву культуру студентів, логічно підводить їх до самостійного пошуку цікавого мовно-літературного матеріалу, навчає зіставляти його ознаки, робити відповідні лінгвістичні висновки. Сам процес створює позитивні умови для розширення світогляду студентів, розвиває їх інтелект, сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, отриманню міцних знань. Специфіка цієї роботи, безперечно, поглиблює мовне чуття студентів, допомагає їм набути певного лінгвістичного досвіду, досягти позитивних результатів у навчальній діяльності, що дозволяє реалізувати основну мету — формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. **Звідси і актуальність дослідження.**

Концептуальною ідеєю дослідження є положення про те, що формування

лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи є соціальною вимогою, базується на психолого-педагогічній теорії і практиці, спрямовано на реалізацію міжособистісних відносин у професійній діяльності і створення умов для вдосконалення мовної та мовленнєвої культури студентів.

Проблема формування лінгвістичної компетентності у фаховій підготовці майбутнього педагога початкової школи має розглядатися у контексті усвідомлення мовної стратегії як одного з пріоритетів сучасної освіти держави. Значний внесок у розробку методологічних основ вивчення поняття "лінгвістична компетентність" зроблено як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У дослідженнях розглядається складне, багаторівневе питання невід'ємного зв'язку мови та мислення (І.Огієнко, О.Потебня, Ф.Буслаєв, Д.Овсяннико-Куликівський), мови та мовлення (А.Дистервег, К.Ушинський, І.Вихованець, М.Жовтобрюх), мови та культури особистості взагалі та педагогічної мовної особистості зокрема (В.Виноградов, В.Сухомлинський, В.Русанівський, С.Єрмоленко та інші).

Так, аналізуючи сучасні дослідження сутності мови, О.Сидоров вважає, що вона є засобом комунікації, засобом пізнання, формою поведінки, І.Дзюба називає мову природним самовиявленням особистості, Г.Скударнова — основою мовленнєвої культури, яку І.Вихованець вважав ознакою загальної культури людини. Ураховуючи те, що мова є оболонкою думки (С.Рубінштейн), а грамотність — одним із елементів культури (Д.Лолер), проблема лінгвістичної компетентності постає однією з найважливіших для сучасного вчителя як представника тієї професії, яка навчає та виховує особистість.

Уміння користуватися словом (В.Сухомлинський) — основна умова формування мовної та мовленнєвої компетентності, а тому і культури майбутнього педагога, що складається з культури мислення, культури мовлення, комунікативної культури. Учитель, який не володіє мовою, мовленням, нехтує елементарними правилами мовленнєвого спілкування, навряд чи буде мати вплив на формування свідомості особистості (Д.Лихачов), оскільки не почуватиметься впевнено. Лінгвістична ж впевненість є передумовою впевненості комунікативної (Т.Вольфовська), адже будь-яке спілкування є реалізованою моделлю людських

контактів (Г.Онкович), і учні досить часто ототожнюють ступінь професійної компетентності вчителя з мовною формою викладу ним думок (В.Русанівський).

О.Пономарів називає вчителів серед тих людей, які не мають права на помилки, бо їх слово має бути взірцем для громадян України, а тому питання лінгвістичної компетентності на сучасному етапі набуває державної ваги. Особистість викладача, навчальні засоби, якими він вільно користується, є ознакою позитивної якості його викладання (В.Стоюнін). Задля того щоб студенти не відчували вербального дефіциту, невпевненості у спілкуванні з людьми, нездатності вести діалог (А.Федосова), варто постійно навчати їх користуватись словом вільно, але граматично правильно, що і є однією з основних умов формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, показником його справжньої інтелектуальної культури.

Психолого-педагогічний аналіз проблеми формування лінгвістичної компетентності довів, що розвиток культури мови та мовлення є індикатором творчої культури особистості XXI ст. (М.Лазарєв), що можливості розвитку мови є невичерпними, бо думка поєднана з нею навічно, що таке поєднання відбувається зокрема й в синтаксисі, який є вічним двигуном, що приводить у рух всю могуть мови (І.Вихованець).

Учитель має навчати дітей мислення (Ф.Буслаєв), але процес мислення безпосередньо пов'язаний із процесом мовлення, тому винятково важливо розвивати мову та мовлення студента вищої педагогічної школи, щоб він абсолютно вільно оперував своїм зовнішнім (усним) та внутрішнім (писемним) мовленням. Практичні вміння та навички використання теоретичних наукових знань — основа рівня розвитку педагогічної мовної особистості.

Теоретичне та експериментальне вивчення проблеми дозволяє окреслити такі загальні висновки:

— надзвичайно важливо, розвиваючи лінгвістичне мислення майбутнього педагога, враховуючи соціальні функції мови, керувати процесом формування професійної лінгвістичної компетентності;

— у процесі навчання мови необхідно використовувати особистісно-

діяльнісний підхід, між предметну координацію, контекстні умови, когнітивність, адже означені складники є основою лінгвопедагогічного підходу у підготовці фахівців початкової школи;

—на особливу увагу заслуговує питання виховання мовної інтуїції, мовного чуття у майбутніх учителів, культури їх мовлення;

—саме з початкової школи цей процес набуває свідомого навчального та виховного напрямку, тому винятково важливо, щоб він коригувався компетентними мовними педагогічними особистостями;

—від ступеня сформованості лінгвістичної компетентності залежить мовленнєва активність, рівень вербальної адаптивності, лінгвістична відповідальність, комунікативна орієнтація та реалізація позитивного внутрішнього та зовнішнього образу майбутнього вчителя, отже, цілісний розвиток його як мовної особистості;

—якість особистісного та професійного іміджу майбутнього педагога початкової школи неодмінно свідчить про ефективність навчального процесу у ВНЗ, що пов'язано, перш за все, з рівнем викладання мовних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети // Шлях освіти. – 2001. –и № 3. – С. 13-16.
2. Лазарєв М.О. Творча і духовна самореалізація особистості в навчальному закладі нового типу (теоретичні основи комплексного науково-педагогічного експерименту) // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми: СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2000. – С. 53-68.
3. Лолер Дж. Коэффициент интеллекта, наследственность и расизм. – М.: Прогресс, 1982.-253 с.
4. Потебня А.А. Слово и миф. – М.: Правда, 1989. – 622 с.